

NEBOJŠA ŠARKIĆ,
MILAN POČUČA

EVROPSKI IZVRŠNI NASLOV

– Postepeno uvođenje –

U V O D

Institut Evropskog izvršnog naslova za nesporne tražbine uveden je u pravo zemalja Evropske unije Uredbom EZ broj 805/04 Evropskog parlamenta i Veća od 21. aprila 2004. godine¹ Iako se Evropski izvršni naslov u nas još uvek ne primenjuje, smatrali smo za potrebno da se stručna javnost u Srbiji upozna sa ovim izuzetno zanimljivim pravnim institutom. Razlozi za to leže pre svega u činjenici što se Evropski izvršni naslov uveliko koristi u našem okruženju, te se i naša stručna javnost sa njim već susreće.

Takođe, po našem uverenju, postoje brojni razlozi zašto bi Srbija mogla već sada da donese propis kojim se na području Srbije primenjuje Evropski izvršni naslov kao izvršna isprava uprkos činjenici da ne predstavljamo oficijelni deo Evropske zajednice.² Nama se čini da bi se iskustva primene Evropskog izvrš-

Dr Nebojša Šarkić, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu.

Dr Milan Počuča, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

¹ Regulation (EC) NO 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21. april 2004. creating a European Enforcement Order for uncontested claims, dalje Uredba. Stupila je na snagu 21.06.2005. godine i počela se primenjivati 25.10.2005. godine – “Službeni glasnik Evropske unije” od 30. aprila 2004. godine.

² “Uredba koja je donesena u okviru Programa mera za sprovođenje načela uzajamnog priznanja odluka u građanskim i trgovačkim stvarima prvi je stupanj koji predviđa ukidanje egzekvatore, to je stvaranje evropskog ovršnog naslova za nesporne tražbine i trebalo bi pridoneti ostva-

nog naslova mogla sprovoditi i na osnovu bilateralnih sporazuma sa zemljama u okruženju ili na primer sa našim regionalnim partnerima (bivše države nastale iz sastava SFRJ).

Da bismo bolje razumeli institut Evropskog izvršnog naslova, te njegovu primenljivost u našem pravnom sistemu, najpre ćemo izvršiti analizu domaćeg normativnog supstrata koji se bavi ovim pitanjem.

IZVRŠNE ISPRAVE

“Izvršna isprava i izvršni naslov, predstavlja materijalno-pravno ovlašćenje za vođenje postupka”.³

“Izvršni naslov (*titulus executionis*) je javna isparava kojom se dokazuje postojanje izvršnog zahteva.”⁴ U izvršnom naslovu treba da bude navedena sadržina, obim i vrsta izvršenja ili činidbe, kao i legitimacija stranaka. Osnovna podela izvršnih isprava odnosi se na izvršne isprave domaćih i stranih sudova. Odredbama člana 13. su taksativno predviđene izvršne isprave, te Zakon ne pravi nikakvu razliku između raznih vrsta odluka ili poravnanja koja donose sudovi.⁵

Izvršna isprava, kao i svaka druga isprava mora biti što razumljivija i jasnija. Ovo je izuzetno značajno s obzirom na to da se sud pri odlučivanju prevashodno koncentriše na razrešavanje spornog odnosa. Budući da se izvršenje može sprovoditi pred drugim sudom, izuzetno je značajno da izreka odluke koja predstavlja izvršnu ispravu, bude jasna, razumljiva i određena, jer se na taj način definitivno razrešava sporni odnos, te izvršni poverilac može u potpunosti da ostvaruje svoje pravo koje je u skladu sa izvršnom ispravom.

Svako tumačenje izvršne isprave nosi sa sobom opasnost od pogrešnog razumevanja, a u izvršnom postupku nije dozvoljeno odstupanje od izreke izvršne

rivanju cilja zajednice za održavanje i razvijanje prostora slobode, sigurnosti i pravde u kojem je sloboda kretanja osoba osigurana, ona je jedan od mera na području pravosudne suradnje u građanskim stvarima koje su nužne za odgovarajuće funkcionisanje unutar tržišta; ona je izraz stava da je načelo uzajamnog priznanja sudskih odluka, a treba dodati i drugih izvršnih isprava uključujući i javnobeležničke, kamen temeljac za uspostavljanje izvršnog pravosudnog postupka.” Prema: Mihailo Dika, Javnobilježničke ovršne isprave, Zbornik radova sa Regionalne konferencije o notarijatu u organizaciji GTZ, Beograd, april 2010, str. 15.

³ B. Blagojević, *Sistem izvršnog postupka*, Beograd, 1938, str. 12. Takođe o pojmu izvršne isprave kod: N. Šarkić, D. Rašić, *Komentar Zakona o izvršnom postupku*, SA, Beograd, 1986. N. Šarkić, M. Nikolić, *Komentar Zakona o izvršnom postupku*, SG, Beograd, 1998, 2003, N. Šarkić, M. Nikolić: *Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, Paragraf, 2013; N. Šarkić: *Građansko izvršno pravo*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd 2005.

⁴ B. Poznić, *Građansko-procesno pravo*, SA, Beograd, 1970, str. 403.

⁵ Detaljnije o izvršnim ispravama kod S. Triva, V. Bjelajac, M. Dika: *Sudsko-izvršno pravo*, Opći dio, Informator, Zagreb, 1984, str. 132–137, Milena Trgovčević-Prokić, *Izvršna javnobeležnička isprava*, Pravni informator, Intermex, br. 1/2014. Beograd, str. 30–39, Povlakić Meliha, *Izvršnost javnobeležničkog akta*, Pravna misao, Sarajevo, br. 3–4/2000, str. 9.

isprave. Obavezujuće (kondemnatorne) sudske odluke jesu izvršne isprave, sud ih donosi u obliku presude ili rešenja, dok poravnanje zaključeno pred sudom, u stvari predstavlja ugovor (sporazum) koji su stranke zaključile u postupku pred redovnim sudom. Izvršne isprave koje su doneli upravni organi ili organizacije koje imaju javna ovlašćenja i koje u okviru tih ovlašćenja postupaju po pravima upravnog postupka, moraju da glase na novčano potraživanje. Redovni sudovi izvršne isprave donose u parničnom, krivičnom postupku, takođe u vanparničnom postupku, a privredni sudovi iste donose i u postupku odlučivanja o privrednim prestupima.

U parničnom postupku to su odluke suda koje u sebi sadrže neku obavezu koju treba da ispuni izvršni dužnik, u krivičnom postupku to je odluka suda o imovinsko-pravnom zahtevu oštećenog, a u pogledu odluka donetih u postupku za privredne prestupe, to su one odluke koje u sebi sadrže posebne novčane kazne bez mere oduzimanja predmeta imovinske koristi, te troškove postupka i imovinsko-pravnog zahteva. Dobro je da je ugovor o hipoteci odnosno založna izjava koja je sačinjena saglasno propisima kojima se uređuje hipoteka, uvršćen u krug izvršnih isprava, čime je otklonjena dilema koja je postojala u stručnoj javnosti, imajući u vidu pre svega cilj, Zakona o hipoteci ⁶ a to je, da se u skladu sa odredbama tog zakona hipotekarni poverilac namiri u vansudskom postupku. Zbog određenih problema koji su nastali u realizaciji prava hipotekarnih poverilaca, a koji se pre svega tiču brisanja tereta koja su zasnovani na založnoj nepokretnosti, ugovor o hipoteci odnosno založna izjava su uvršteni u krug izvršnih isprava, kako bi se hipotekarnim poveriocima omogućilo da i u postupku pred sudom ili sada izvršiteljem ostvari svoje potraživanje, te da se u skladu sa članom 143. ovog zakona brišu sva prava i tereti na nepokretnosti osim onih koji ostaju i posle predaje kupcu ili ih kupac preuzme.

Evropska izvršna isprava, biće aktuelna u našem pravnom sistemu, kada i ako Srbija bude članica Evropske unije. Prednost evropske izvršne isprave se ogleda pre svega u tome što ne podleže priznanju, nego na osnovu evropske izvršne isprave u svakoj zemlji članici Evropske unije izvršni poverilac može zahtevati izvršenje prema pravilima zemlje u kojoj traži izvršenje uz uslov da izvršnu ispravu prevede na službeni jezik koji se upotrebljava u sudu zemlje dozvole izvršenja.

Ono što predstavlja potpunu novost u tački 1) člana 13. Zakona o izvršenju i obezbeđenju,⁷ jeste da se prvi put pravnosnažnoj odluci suda, za razliku od svih prethodnih zakona o izvršnom postupku koji su predviđali izvršnost, sada daje svojstvo izvršne isprave. Iako prefiks – izvršna nikako ne odgovara pravnosnažnosti, očigledno je zakonodavac da bi omogućio izvršnom poveriocu da što jednostavnije i brže započne postupak izvršenja, izvršnog poverioca oslobodio oba-

⁶ Objavljen u "Sl. glasnik RS", br. 115/2005.

⁷ "Sl. glasnik RS", br. 31/2011 i 99/2011 - dr. zakon.

veze da pribavlja u formalnom smislu potvrdu izvršnosti. Ovaj zaključak se može izvesti iz odredbe člana 15. Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

IZVRŠENJE STRANIH SUDSKIH I ARBITRAŽNIH ODLUKA

Pitanje izvršenja uglavnom je marginalizovano u odnosu na problem poništavanja i priznavanja stranih sudskih i arbitražnih odluka. Površno posmatrano, problem se čini dosta jednostavnim kada se radi o izvršenju stranih sudskih i arbitražnih odluka. Strana sudska odluka ukoliko prođe kroz proceduru priznavanja u zemlji priznanja, dobija status odluke domaćeg suda.⁸ S druge strane, odluka međunarodne arbitraže kada se prizna u zemlji priznanja dobija status domaće arbitražne odluke. U našem pravnom sistemu odluke arbitraža u izvršnom postupku izjednačene su sa sudskim odlukama.⁹ U prilog navedenom posebno upućuje odredba člana 21. stav 2. Zakona koja propisuje da se strana izvršna isprava, koja je prethodno priznata pred domaćim sudom u skladu sa zakonom, izvršava na isti način i u istom postupku kao i domaća izvršna isprava.¹⁰

Sudska praksa je pokazala da se najčešće traži izvršenje na osnovu strane izvršne isprave u slučajevima kada je njome pozitivno rešeno novčano potraživanje, sada izvršnog poverioca. Ovo iz razloga jer je izvršni dužnik lice koje poseduje imovinu, odnosno određena imovinska prava u Srbiji, a ne u zemlji čiji je sud ili arbitraža donela izvršnu ispravu, te će, izvršni poverilac u predlogu za izvršenje naznačiti jedno ili više sredstava izvršenja predviđenih zakonom ili predložiti izvršenje na celokupnoj imovini izvršnog dužnika. U daljem postupku izvršenja obe stranke pred domaćim sudom ostvaruju prava isključivo po odredbama Zakona. Na osnovu navedenog čini se da problema nema. Ipak, navešćemo neke nedoumice koje smo uočili.

I kod priznanja sudskih i kod priznanja arbitražnih odluka može se dozvoliti takozvano delimično priznanje odluke.¹¹ Postavlja se pitanje kod delimičnog

⁸ O tome koje su strane sudske odluke podobne za izvršenje u domaćem pravu vidi detaljnije kod: M. Živković, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2006, isto kod: Nebojša Šarkić, M. Nikolić, *Priznanje i izvršenje stranih izvršnih i javnobeležničkih (notarskih) isprava*, Paragraf, br. 12/10, Beograd, str. 23.

⁹ "Izvršenje predstavlja najčešće poslednju, ali po našem mišljenju i najznačajniju fazu u postupku realizacije zaštite određenog prava. Ono predstavlja ostvarenje određenog cilja koji je postavljen prilikom podnošenja zahteva za zaštitu subjektivnog prava, kao i realizaciju određene odluke koja je doneta u tom postupku..." Lj. Đorđević: *Izvršenje sudskih odluka* Zbornik radova, Beograd, 1979, str. 15.

¹⁰ O priznanju stranih sudskih i arbitražnih odluka vidi: G. Knežević, *Međunarodna trgovinska arbitraža*, Beograd 1965, Knežević, Stojanović, *Komentar Zakona o međunarodnim priznatim i procesnim zakonima*, Beograd 1991, M. Dika, *O pojmu priznavanja sudskih odluka*, Zagreb, 1987.

¹¹ Detaljnije kod: N. Šarkić, M. Nikolić, *Priznanje i izvršenje stranih sudskih i arbitražnih odluka*, Pravni život, br. 13/2008, str. 345–359.

priznanja da li će se sprovesti izvršenja samo onog dela koji je priznat i pod kakvim uslovima. Tako na primer, ukoliko je u presudi inostranog suda odlučeno da se brak razvede, ali u istoj odluci utvrđuje obaveza tuženog da plaća izdržavanje, realno se može dogoditi da se presuda u pogledu dela koji se odnosi na razvod prizna, a drugi deo odluke zbog postojanja određenih problema utiče da se presuda ne prizna. Poznato je da se samo kondemnatorne odluke izvršavaju, te se zapravo prvi deo odluke prividno neće ni izvršavati. Naravno i ovo treba prihvatiti sa rezervom, jer se presude o razvodu braka "izvršavaju" tako što se kod nadležne službe državnih organa (matičari), konstatuje činjenica o razvodu ili poništaju braka.

Delimično priznanje ili delimično izvršenje odluke moguće je i u drugim slučajevima kada u pogledu priznanja, a potom i izvršenja jednog dela odluke nema nikakvih smetnji, dok prilikom priznanja ili samo prilikom izvršenja drugog dela odluke postoje određene teškoće. Opšteprihvaćeno je stanovište da odluka koja se izvršava ili njen deo moraju predstavljati logičnu celinu i zaokruženi zahtev. Tako se, na primer, u slučajevima postojanja presude o naknadi štete može priznati jedan deo, dok će iz određenih razloga priznanje ili samo izvršenje drugog dela presude ostati sporno.

Takođe, može postojati i dilema oko načina sprovođenja izvršenja i da li se ovo izvršenje može odnositi i na fizička i na pravna lica. Postoje i dileme oko izvršenja na pokretnim ili nepokretnim stvarima, te je sa stanovišta međunarodnog privatnog prava opšteprihvaćeno shvatanje, koje i mi podržavamo, da se izvršenje sprovodi prema pravilima zemlje priznanja i izvršenja strane sudske ili arbitražne odluke. U tom smislu u našoj zemlji primenjivaće se opšta pravila iz Zakona, koja regulišu kako će se sprovesti izvršenje.

Kada govorimo o ovom pitanju, postoje ograničenja i izuzimanja od izvršenja koja predviđa naš Zakon. Setimo se da su ne tako davno (Zakon o izvršnom postupku iz 1978. godine) postojala brojna ograničenja koja su se odnosila na zaštitu društvene svojine. I sada Zakon poznaje izuzimanja koja se odnose, na primer, na sprovođenje izvršenja na imovini države ili jedinica lokalne samouprave (objekti i oružje namenjeni odbrani i bezbednosti države, te tražbine po osnovu poreza i drugih javnih obaveza). Takođe, postoje i ograničenja u pogledu sprovođenja izvršenja na stvarima koje služe za specijalne namene. U svim ovim slučajevima, bez obzira da li je odluka stranog suda ili strane arbitraže validna sa stanovišta priznanja, neće doći do izvršenja.

Zakon predviđa i određena ograničenja koja se odnose na obim sprovođenja izvršenja. Tako, na primer, ukoliko je presuda o izdržavanju stranog suda u potpunosti validna, ona neće moći biti sprovedena u potpunosti ukoliko se obim sprovođenja izvršenja ne poklapa, odnosno prevazilazi dozvoljeni obim sprovođenja izvršenja u našoj zemlji. Takođe, može postojati i problem oko izvršenja na pojedinim stvarima. Zakon je postavio ograničenja ne samo u pogledu obima, već i u pogledu vrste stvari na kojima se ne može sprovesti izvršenja (izuzimanje

od izvršenja). Ovo se pravda zaštitom položaja izvršnog dužnika u izvršnom postupku i predstavlja deo ukupnog sistema domaćeg zakonodavstva.

Određene teškoće postoje i u pogledu izvršavanja privremenih mera ili druge odluke privremenog karaktera koje donose inostrani sudovi ili arbitraže. U našem pravnom sistemu privremene ili prethodne mere mogu se donositi samo u zakonom predviđenim slučajevima, te se može dogoditi da dođe do teškoća u pogledu sprovođenja izvršenja u domaćem zakonodavstvu.

Na osnovu svega iznetog, možemo konstatovati da postoje dve značajne razlike između dve faze. Prva faza predstava postupak priznanja strane sudske ili arbitražne odluke. Kada se taj postupak okonča, pristupa se sprovođenju izvršenja. Sasvim je sigurno da je u praksi postupak izvršenja realni cilj svakog podnošenja zahteva za priznanje strane sudske ili arbitražne odluke. Teško je poverovati da će neko voditi postupak priznavanja odluke ukoliko ne traži njeno izvršenje. Ipak, sva uporednopravna zakonodavstva prihvataju varijantu da se tek tada pristupa postupku sprovođenja izvršenja, a da se postupak sprovođenja izvršenja sprovodi po pravilima zemlje izvršenja. Kako se kod nas opšta pravila koja se odnose na podobnost izvršne isprave i ograničenja u pogledu sprovođenja izvršenja moraju poštovati, zakon je predvideo šta se smatra sudskom ili drugom odlukom podobnom za izvršenje. Zakon detaljno predviđa koji su to uslovi. Zakonodavac predviđa da sud određuje izvršenje samo na osnovu izvršne ili verodostojne isprave ako zakonom nije drukčije određeno. Zakonodavac upotrebljava ovaj izraz samo u cilju jasnog naznačenja da bez izvršne ili verodostojne isprave nema izvršenja. Dozvoli izvršenja treba da prethodi postupak u kome se donosi izvršna isprava (parnični, vanparnični, krivični, odnosno postupak pred organom uprave ili prekršajnim organom ili treba da postoji verodostojna isprava). Zakon je predvideo i šta predstavlja izvršnu ispravu. No, podsetimo da Blagojević¹² predviđa da izvršni naslov i izvršna isprava predstavljaju materijalno pravno ovlašćenje za vođenje postupka. Poznić navodi: "Iz izvršnog naslova proističe dužnost suda da na predlog ovlašćenog subjekta dozvoli sprovođenje izvršenja".¹³ U izvršnom naslovu treba da bude navedena sadržina, obim i vrsta obaveze ili činidbe, kao i legitimacija stranaka (vidi član 34. Zakona o izvršnom postupku).

Izvršna isprava je javna isprava na osnovu koje se po zakonu može tražiti prinudno izvršenje. Osnovna podela izvršnih isprava odnosi se na izvršenje isprava domaćih i stranih sudova. No, obe izvršne isprave, kao i svaka druga, moraju biti jasne i precizne, što je izuzetno značajno s obzirom na to da se sud prilikom odlučivanja prevashodno koncentriše na razrešavanje spornog odnosa. Budući da se izvršenje može sprovesti pred drugim sudom, izuzetno je značajno da razrešenje spornog odnosa i sadržaj izreke odluke bude jasan, razumljiv i određen. Svako

¹² V. Blagojević, Sistem izvršnog postupka, op. cit., str. 12.

¹³ B. Poznić, Građansko-procesno pravo, op. cit., str. 404.

tumačenje izvršne isprave nosi sa sobom opasnost od pogrešnog razumevanja, a u izvršnom postupku nije dozvoljeno odstupanje od izreke izvršne isprave.

Tako dolazimo do naizgled poslednjeg, ali i najvažnijeg kriterijuma za određivanje da li će se neko izvršenje sprovesti ili neće. Naš Zakon je predvideo među osnovnim načelima, načelo formalnog legaliteta. Ovo načelo pojednostavljeno rečeno podrazumeva zabranu bilo kakvog tumačenja, menjanja ili prepravljavanja izvršne isprave. Dakle, izvršni sudija i u postupku sprovođenja izvršenja odluka domaćih sudova nema mogućnost da na bilo koji način menja sudsku odluku. Čak ni kreativno tumačenje sudske odluke po ovako strogo postavljenom načelu formalnog legaliteta, kako to predviđa Zakon, nije dozvoljeno. Ovo načelo će se još drastičnije i još strože iskazati u situaciji kada imamo inostrani element odluke. Osnovni princip jeste da zakonitost i pravna valjanost sudskih odluka, odnosno odluka upravnih ili prekršajnih organa može biti predmet ocene od strane višeg nadležnog suda ili organa po pravnim lekovima bilo redovnim bilo vanrednim. Kad izvršni poverilac predloži izvršenje na osnovu perfektno izvršne isprave (mora da bude i podobna za izvršenje), odnosno na osnovu valjane i verodostojne isprave, sud mora dozvoliti izvršenje. On mora biti siguran da će se tako izvršenje sprovesti i da se neće ni na koji način na to uticati menjanjem ili prepravljanjem.¹⁴

EVROPSKI IZVRŠNI NASLOV

Institut Evropskog izvršnog naslova koji se odnosi na nesporne tražbine uveden je u pravo zemalja Evropske unije uredbom EU br. 805 iz 2004. godine Evropskog parlamenta i veća od 21. aprila 2004. godine. Ova uredba je doneta u okviru programa mera za sprovođenje nespornih načela pri priznavanju odluka o građanskim i privrednim stvarima što u prvoj fazi predviđa ukidanje egzekviture (postupak priznavanja stranih sudskih i arbitražnih odluka) i stvaranje Evropskog izvršnog naslova samo za nesporne tražbine. Ovo je trebalo da doprinese ubrzanju osnovnog cilja zajednice o razvoju prostora slobodne i sigurne naplate potraživanja, kretanja lica i kapitala te saradnje pravosudnih organa. Uredba je odraz opštih stanja o uzajamnom priznanju sudskih odluka te drugih izvršnih naslova kao što su upravna i javnobeležnička akta.¹⁵

Evropskim izvršnim naslovom propisuje se minimalna procedura i standardi da bi se omogućio slobodan promet sudskih odluka te poravnanje. Javna isprava koja je u zemlji porekla potvrđena kao Evropski izvršni naslov izvršava se

¹⁴ O načelu formalnog legitimiteta i drugim načelima izvršnog prava detaljno kod: S. Triva, M. Dika, S. Bjelajac, *Sudsko izvršno pravo*, Zagreb, 1980, str. 23, N. Šarkić, M. Nikolić, *Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju*, op. cit., str. 31–46.

¹⁵ O Evropskom izvršnom naslovu vidi detaljnije, M. Dika: *Javnobeležničke ovršne isprave*, GTC Beograd, 2010, str. 17. isto kod: Iva Kemec Kokot, *Evropski ovršni naslov*, Javni bilježnik, br. 39/2013, Zagreb, str. 36–48.

u drugim državama članicama bez potrebe da bude proglašena izvršnom ispravom i bez mogućnosti pobijanja njene izvršnosti. U odnosima javnobeležničke isprave mogu se utvrditi sledeći slučajevi: u kojima je presuda koja je potvrđena kao evropski izvršni naslov prestala biti izvršna ili njena izvršnost suspendovana ili ograničena, pa će sud porekla u pogledu zahteva donesenog u svako doba izdati potvrdu u kojoj će naznačiti neizvršnost ili ograničenje izvršnosti i upotrebiti standardizovani obrazac; kada nakon izvršne odluke koja je potvrđena kao Evropski izvršni naslov bude donesena odluka koja je izvršna u državi porekla u pogledu zahteva podnesenih u svako doba uz primenu standardizovanog obrasca.¹⁶ Mogu se utvrditi i slučajevi po kojima će se odluka koja sadrži i izvršnu odluku o iznosu troškova povezanih sa sudskim postupkom uključujući i kamate potvrditi i u odnosu na te troškove kao evropski izvršni naslov osim ako dužnik nije u sudskom postupku u skladu sa pravom države porekla izrekom osporio svoju obavezu na naknadu troškova postupka. Takođe, ako samo delovi presude zadovoljavaju pretpostavkama iz uredbe i ako se potvrda o Evropskom izvršnom naslovu može ispraviti zbog očite greške ili postoje nepodudarnosti između odluke i potvrde. Osim navedenog, može se opozvati, kada je očito da je pogrešno izdata imajući u vidu pretpostavke propisane uredbom. Na određenu ispravu ili opoziv potvrde o Evropskom izvršnom naslovu primenjuje se pravo države porekla. Sama uredba ne deluje na mogućnost traženja priznanja izvršenja presude sudskog poravnanja ili javnih isprava o neospornim potraživanjima. Uredba ne deluje ni na primenu drugih uredaba.

Evropski izvršni naslov je svakako jedna od najznačajnijih novina u pravcu rešavanja nastalog problema međusobnog priznavanja i izvršavanja sudskih arbitražnih ili javnobeležničkih odluka.¹⁷ Njen je značaj izuzetno veliki jer se ona upravo bazira na nespornim stvarima. Uloga notarskog izvršnog naslova upravo jeste u sačinjavanju specifičnih oblika poravnanja odnosno u sačinjavanju izjava volje kojom strane uređuju svoje odnose ili regulišu iste.

Uloga javnih beležnika zapravo i jeste u uređivanju ovih odnosa te usklađivanja odnosa u slučajevima postizanja sporazuma između stranaka. Sud će i u narednom periodu presuđivati sporna pitanja te Evropski izvršni naslov je gotovo idealna forma za rešavanje javnobeležničkih akata koji predstavljaju izvršne naslove u drugoj zemlji.¹⁸

¹⁶ U praksi zemalja članica EU, bi se trebali koristiti prilozii koji su izmenjeni i u konačnom obliku objavljeni Uredbom komisije od 16. novembra 2005. god. o zameni priloga Uredbi (EZ) 805/2004. Evropskog parlamenta i Veća o uvođenju evropskog naloga za izvršenje nespornog potraživanja (OJ L 300/6 str. 48–60).

¹⁷ N. Šarkić, M. Nikolić: *Priznanje i izvršenje stranih izvršnih i javnobeležničkih (notarskih) isprava*, Paragraf br. 12/10, Beograd, str. 23.

¹⁸ N. Šarkić, M. Nikolić: *Priznanje i izvršenje stranih sudskih i arbitražnih odluka*, Pravni život, br. 13/2008, str. 345. do 359.

Po našem mišljenju i bilateralnim ali i regionalnim sporazumima može se urediti na identičan način neposredno priznanje i izvršenje dopunskih akata odnosno ubrzavanje postupka priznanja ili rešenja akata koje su sačinili javni beležnici. To bi svakako obezbedilo veću pravnu sigurnost i pomoglo u zaštiti prava građana za zaštitu njihove imovine. Naša regionalna pravna – politička situacija najbolje govori o tome jer su i dalje brojne porodice iz mešovitih brakova u različitim sada državama te je privredna saradnja u regionu ponovo oživela. Formiranje regionalnog izvršnog naslova za područje npr. bivše SFRJ, u mnogome bi omogućila ubrzavanje pravnih procedura i podiglo nivo kvaliteta zaštite prava građana i njihove imovine.

*Pretpostavke za potvrdu domaćih izvršnih isprava kao EIN-a
(izdavanje potvrde o EIN-u)*

1. Kao početni kriterijum diferencijacije (ili kao prvu skupinu pretpostavki) treba uzeti parametre (pretpostavke) prema kojima se određuju “dosezi” Uredbe i s njom kompatibilnih nacionalnih izvršnih pravila tj. pretpostavki koje se tiču polja primene:

a) *ratione territorii* (gde se i na koje države članice Uredba primenjuje i ima li kakvih rezervi),

b) *ratione temporis* (od kada se Uredba primenjuje u državama članicama), i

c) *ratione materiae* (u kojim se pravnim stvarima Uredba primenjuje).¹⁹

Sledeća grupa kriterijuma (pretpostavki) polazi od:

a) vrste potraživanja (novčana i nesporna potraživanja) utvrđena izvršnom ispravom kao pretpostavkom da se određena vrsta izvršne isprave može potvrditi kao EIN, te

b) vrste izvršnih isprava koje je uopšte dopušteno potvrditi kao EIN.

Uredba zahteva da izvršnom ispravom bude utvrđeno nesporno novčano potraživanje. Pored toga utvrđeno je i kojim izvršnim ispravama se moraju utvrditi takva nesporna naovčana potraživanja. Naravno, pod pretpostavkom da je uopšte reč o stvarima na koje se Uredba odnosi. Kako se Uredba ne primenjuje na arbitražu, to se neće kao EIN moći potvrditi odluke arbitražnih sudova (na osnovu ovih odluka, inače se, može tražiti izvršenje).

Na osnovu napred navedenog treba imati u vidu i pravila Uredbe koja određuju za koje se vrste izvršnih isprava Uredba primenjuje i koje su to isprave. Prema čl. 3. st. 1. Uredbe, Uredba se primenjuje na sudske odluke, sudske nagodbe i javne isprave o nespornim potraživanjima. Primenom čl. 3. st. 2. Uredbe, Uredba se primenjuje i na odluke koje su donesene nakon pobijanja (postupka po prav-

¹⁹ Kunštek, E., *Pretpostavke za izdavanje potvrde o evropskom ovršnom nalogu*, Zbornik PFR, br. 1/2007, str. 449–451.

nim lekovima) sudskih odluka, sudskih nagodbi ili javnih isprava koje su potvrđene kao EIN (za koje je izdata potvrda o EIN-u).

Odredba čl. 3. Uredbe govori o sudskim odlukama i sudskim nagodbama.

“Što je sudska odluka, odnosno sudska nagodba u smislu Uredbe određuje se u sledećim odredbama. Prema čl. 4. tač. 1. Uredbe “Sudska odluka” označava svaku odluku koju je doneo sud države članice, bez obzira na njen naziv, uključujući presudu, rešenje, nalog, odluku ili rešenje o izvršenju, te odluku o utvrđivanju troškova koju je sačinio sudski službenik. Što se tiče sudske nagodbe, iz čl. 24. st. 1. Uredbe, proizlazi da se misli na nagodbe (u vezi s nespornim potraživanjima iz čl. 4. st. 2. Uredbe) odobrene od suda ili pred njim sklopljene tokom postupka, i koje su izvršne u državi članici područja. Uredba ne spominje izvršne upravne odluke i nagodbe (odluke i nagodbe koje su donela, odnosno sklopila upravna tela). Osim sudskih odluka i nagodbi, kao EIN se mogu potvrditi i javne isprave. Koje se javne isprave mogu potvrditi kao EIN proizilazi iz čl. 4. tač. 3. Uredbe. Ovim je pravilom određen pojam javne isprave u smislu Uredbe i određeno da je javna isprava: a) isprava koja je službeno sastavljena ili registrovana kao javna isprava i čija se verodostojnost odnosi na: 1. potpis i sadržaj isprave i 2. koju utvrđuje državno telo ili drugo telo koje je u tu svrhu ovlastila država članica iz koje isprava potiče, ili b) sporazum o izdržavanju sastavljen pred upravnim telima ili sporazum koji su ta tela potvrdila.”²⁰

Iz navedenog proizilazi da se kao Evropski izvršni naslov mogu prihvatiti sledeće isprave:

a) u prvom redu izvršne sudske presude, među kojima i presude na temelju priznanja, presude zbog izostanka, ali i rešenja, zaključci, rešenja o izvršenju, i sl. i pri tome može biti reč o odluci bilo kojeg (nadležnog) suda,²¹

b) izvršne sudske nagodbe, te

c) izvršne javne isprave, npr. javnobeležničke isprave u kojima je potvrđen potpis i sadržaj isprave, pa bi najmanje došle u obzir solemnizirane privatne isprave,

d) potvrditi se mogu i izvršne javne isprave upravnih tela te pravnih i fizičkih osoba s javnim ovlašćenjima.

Tzv. minimalni standardi iz čl. 12–9

“Pravilom iz čl. 12. st. 1. Uredbe određeno je da se presuda o nespornom potraživanju (čl. 3. st. 1. b ili c Uredbe) može potvrditi kao EIN samo ako je postupak u državi porekla bio proveden u skladu sa zahtevima iz čl. 12. do 19. Uredbe. U predmetnim odredbama sadržana su određena procesna pravila u vezi sa

²⁰ Gabrijela Mihelčić, *Europski ovršni nalog-nova vrsta ovršne isprave*, Javni bilježnik, br. 39/2013, Zagreb, str. 24.

²¹ Prema Kunštek, E., o. c., str. 447–449.

pitanjima dostave, odnosno minimalnih kriterija uz koje mora biti izvršena dostava pismena u postupku;

1. čl. 13. Uredbe – dostava pismena koja bi se mogla uporediti s ličnom dostavom po ZPP-u uz dužnikovu potvrdu prijema,²²

2. čl. 14. Uredbe – dostava pismena bez dužnikove potvrde prijema,²³ i

3. čl. 15. Uredbe – dostava pismena zastupniku,²⁴ te

b) tzv. upoznatost dužnika s tražbinom i postupkom njenog osporavanja:

1. čl. 16. Uredbe – zahtev da visina tražbine i pripadajuće kamatne stope budu označeni u ispravi kojom se pokreće postupak,²⁵ te

2. čl. 17. Uredbe – zahtev da procesna prava i obaveze dužnika u postupku osporavanja tražbine te sankcije za njihovo propuštanje budu predočene dužniku.²⁶

²² Čl. 13. Uredbe određuje u st. 1. da se pismeno kojim se pokreće postupak (drugo odgovarajuće pismeno) može dostaviti dužniku: a) ličnom dostavom s potvrdom prijema koji sadrži datum prijema potpisanom po dužniku, b) ličnom dostavom koju je na dostavnici potvrdila osoba koja je izvršila dostavu i u kojoj je navedeno da je dužnik primio pismeno ili ga je bez opravdanja odbio primiti, te dan izvršene dostave, c) poštanskom pošiljkom s povratnicom na kojoj je dužnik potvrdio prijem kao i dan prijema, potpisanim i vraćenim od strane dužnika. Prema st. 2., na isti se način dostavlja i poziv za ročište, ili usmeno na ranijem ročištu povodom istog potraživanja, što mora biti zapisnički konstatovano.

²³ Prema čl. 14. st. 1. Uredbe, osim na način predviđen st. 13. Uredbe, pismeno kojim se pokreće postupak i poziv za ročište mogu se dostaviti dužniku: i) a) ličnom dostavom na adresu tako da se dostava obavi licima koja s njim žive u istom domaćinstvu ili su u njemu zaposlene, b) kada je dužnik fizička osoba koja obavlja registrovanu delatnost ili pravna osoba, ličnom dostavom njegovim zaposlenima u poslovnim prostorijama dužnika, c) ostavljanjem isprave u dužnikovom poštanskom sandučetu, d) ostavljanjem isprave u pošti ili kod nadležne javne vlasti i stavljanjem pisane obavешtenja u dužnikovo poštansko sanduče, da je isto učinjeno, a u kojem se obavешtenju jasno navodi da je reč o sudskom pismenu, odnosno da se njome ostvaruju pravne posledice izvršene dostave i početka toka roka, e) poštanskom dostavom bez dokaza saglasno čl. 3. ako dužnik ima adresu u državi članici porekla, f) elektronskim putem koji je potvrđen automatskom potvrdom o isporuci, uz pretpostavku da je dužnik unapred izričito prihvatio takav način dostave. Nije dopušteno na opisane načine izvršiti dostavu, ako dužnikova adresa nije utvrđena sa sigurnošću (st. 2). Prema st. 3. dostava obavljena u skladu sa st. 1. tač. A) do d) potvrđuje se: a) ispravom koju je potpisao dostavljač i u kojoj se navodi: korišćeni način dostave i, ako je isprava dostavljena licu koje nije dužnik, ime tog lica i njen odnos s dužnikom, odnosno b) potvrdom prijema od lica kome je dostava izvršena u svrhu primene st. 1. tač. a) i b).

²⁴ Odredbom čl. 15. Uredbe određeno je da se dostava prema čl. 13. i 14. Uredbe može se izvršiti i dužnikovom zastupniku.

²⁵ Prema čl. 16. Uredbe, s ciljem da se osigura da dužnik bude uredno obavешten o potraživanju, pismeno kojim se pokreće postupak mora sadržavati: a) imena i adrese stranaka, b) iznos potraživanja, c) ako se potražuju kamate, kamatnu stopu i vreme za koje se kamata traži, osim ako se (prema pravu države članice) automatski zaračunavaju zakonske kamate na glavnice, te d) pravni osnov iz koje proizilazi potraživanje.

²⁶ U čl. 17. Uredbe određuje se da se, zajedno s pismenom kojim se pokreće postupak, drugom odgovarajućem pismenu, pozivu na ročište (drugom odgovarajućem pozivu) mora navesti: a) procesne pretpostavke za osporavanje potraživanja, uključujući rok za osporavanje pismenim pu-

Posledica izostanka tzv. minimalnih standarda sastoji se u tome da se odluka donesena u takvom postupku ne može potvrditi kao EIN. Odnosno, izuzetno će to biti moguće tj. ti se nedostaci mogu otkloniti, a sama sudska odluka potvrditi kao EIN pod sledećim pretpostavkama:

a) da je sudska odluka dostavljena dužniku u skladu s čl. 13. i 14. Uredbe,

b) da je dužnik bio onemogućen izjaviti pravni lek protiv presude u celosti (njeno preispitivanje u celosti, odnosno iz svih žalbenih razloga), i da je dužnik pravodobno bio upoznat s tim ovlašćenjem (dakle, da je ima saznanja o mogućnosti podnošenja pravnog leka, kome se lek podnosi i u kojem roku), i

2) da je dužnik propustio izjaviti pravni lek protiv sudske odluke u skladu sa odgovarajućim procesnim pretpostavkama (čl. 18. Uredbe).²⁷

c) tzv. minimalnim standardima za preispitivanje u izvanrednim slučajevima (čl. 19. Uredbe). Naime, osim udovoljenju minimalnih standardima iz čl. 13. do 18. Uredbe, sudska odluka može biti potvrđena kao EIN samo ako je dužnik, prema pravu države porekla, ovlašćen da traži njeno preispitivanje:

a) 1. zbog toga što je pismeno kojim se pokreće postupak ili drugo odgovarajuće pismeno, odnosno poziv na ročište, dostavljen na jedan od načina iz čl. 14. Uredbe, odnosno

2. zbog toga što dostava, iz razloga za koje on nije odgovoran, nije izvršena tako da mu nije ostavljeno dovoljno vremena za očitovanje, ili

b) zbog toga što je dužnik bio onemogućen osporiti potraživanje zbog više sile ili izvanrednih okolnosti, a iz razloga za koje on nije odgovoran i uz pretpostavku da je u oba slučaja preduzeo odgovarajuću radnju bez odlaganja (čl. 19. st. 1. Uredbe).²⁸

ZAKLJUČAK

Po našem uverenju u potpunosti su se potvrdile početne pretpostavke iz ovoga članka o izuzetnom značaju delotvornosti i svrsishodnosti instituta Evropskog izvršnog naslova.

tem, vreme održavanja ročišta, naziv suda kojem se treba obratiti ili pred koji treba pristupiti i mora li dužnika zastupati advokat, i b) posledice nepodnošenja prigovora ili izostanka s ročišta, mogućnost određivanja ili provođenja svrhe sudske odluke protiv dužnika te obaveza naknade troškova postupka.

²⁷ Pravilom čl. 18. st. 2. Uredbe predviđeno je da se, u slučaju kada postupak u državi porekla nije bio u skladu sa procesnim pretpostavkama iz čl. 13. ili 14. Uredbe, ti nedostaci mogu se otkloniti ako iz postupanja dužnika tokom sudskog postupka proizlazi kako je on lično primio pismeno koje mu je trebalo biti dostavljeno i da mu je bilo ostavljeno dovoljno vremena za primenu njegova očitovanja.

²⁸ Prema čl. 19. st. 2. Uredbe države članice mogu dopustiti preispitivanje presude pod povoljnijim pretpostavkama od onih koje se navode u st. 1. predmetne odredbe. Preuzeto iz Gabrijela Mihelčić, op. cit., str. 27–28.

Ova novina u pravosudnom sistemu imala je već na samom početku brojne pravno-političke efekte. Ona po našem uverenju predstavlja prvi korak ka potpunijoj harmonizaciji Evropskog pravnog sistema u kome bi se bez komplikovane pravne procedure vršilo međusobno priznanje i izvršenje odluka drugih zemalja članica Evropske unije.

Sumirajući, treba ukratko reći da se radi o nespornim stvarima, te da za primenu ovog instituta mora postojati saglasnost volja. Ipak, ova saglasnost volja nije puko prihvatanje, npr., dužnika da će se izvršenje neposredno sprovesti nad njegovom imovinom, već i realnost u kojoj se dužnik mnogo brže, ali i jeftinije oslobađa svoje obaveze. Naravno, moramo imati u vidu brojne praktične razloge u kojima se pravosudni sistemi svih zemalja koje su primenile pravilo Evropskog izvršnog naslova oslobađaju komplikovanih procedura i skupih postupaka najpre priznanja, a potom i izvršavanja stranih sudskih ili drugih odluka (arbitražne te javnobeležnička akta).

Dakle, sasvim sigurno je da je Evropski izvršni naslov jedan nov ali veoma prikladan i delotvoran pravni institut kojim se postiže ubrzavanje postupka, smanjivanje troškova nepotrebnog rada sudova na priznavanju stranih odluka i sasvim sigurno jačanje međusobnog poverenja između zemalja članica Evropske unije. Naravno on je samo prvi korak u konstituisanju novog Evropskog pravosudnog sistema kome se svakako teži. Zbog toga su tvorci ideje Evropskog izvršnog naslova isti ograničili samo na nesporne stvari, dakle kada se radi o priznanjima, poravnanjima ili kada je kao što je naznačeno pribavljena saglasnost nosioca određene obaveze.

I na samom kraju, izneli bismo svoje mišljenje da bi ovaj institut morao biti postepeno uveden u naš pravni sistem. S obzirom na činjenicu da težimo harmonizaciji prema evropskoj porodici naroda, na samom početku zakonodavac bi trebalo da prizna Evropski izvršni naslov, kao izvršnu ispravu u nas, bez obzira na činjenicu što se naše odluke u Evropi u ovom trenutku neće automatski primenjivati. "Prvi korak" svakako mora da učini onaj koji teži ka učlanjenju i približavanju pravosudnim standardima Evropske unije.

Takođe, naš pravni poredak mogao bi da uvede novi institut izvršne isprave koji bi po svojim elementima bio jednak elementima koje predviđa izvršni naslov. Taj institut nespornog izvršenja strane sudske odluke uz pribavljenu saglasnost onoga na koga se ona odnosi mogao bi se primenjivati na osnovu bilateralnih ugovora ili na osnovu multilateralnih ugovora. Tako na primer Srbija bi mogla sa zemljama iz regiona da sačini bilateralne ili multilateralne ugovore kojim bi dolazilo do priznanja i neposrednog izvršenja stranih odluka tih zemalja koje bi se po osnovu reciprociteta obavezale na isti stepen primene prava kao i Srbija. Na ovakav način bismo u mnogome ubrzali proceduru, pojeftinili postupak, ali i rasterećili sudove. Takođe, treba reći da bismo na taj način postigli i brže kretanje roba i kapitala. Na primer sa Crnom Gorom, Republikom Srpskom, Bosnom i Hercegovinom ili drugim zemljama u okruženju sa kojima postoje dobri politički, ali i ra-

zvijeni ekonomski odnosi mogli bi se urediti ugovorom odnosi o priznavanju međusobnih odluka po principu Evropskog izvršnog naslova.

U svakom slučaju čini nam se da se Evropski izvršni naslov kao izuzetno dragocen pravni institut primiće našem pravosudnom sistemu. Čini nam se takođe da bi bilo jako dobro da se on detaljnije izučava, da se o njemu diskutuje u stručnoj javnosti, te da se po potrebi on i normativno uvede u naš pravni sistem. Upoznavanje sa ovim dragocnim evropskim institutom i njegova eventualna primena u našem pravnom sistemu u mnogome bi pomogla u zaštiti prava građana i njihove imovine.

NEBOJŠA ŠARKIĆ LL.D.,

Professor, Faculty of Law, University Union, Belgrade

MILAN POČUČA LL.D.,

Professor, Faculty of Law, University Bussines Academy, Novi Sad

EUROPEAN ENFORCEMENT ORDER

Summary

Being aware that the traditional attitude towards the judiciary, the indisputable differences to legal systems, cultural and traditional differences between member countries, can not immediately cancel nor for the citizens would be acceptable that the traditional attitude towards the judicial system changes hastily. That is why the creators of the idea of European Confederation wisely figured out and they made the first, but certainly a very important step towards the harmonization of the judicial system. The European executive title, as it was told, was conceived as an automatic execution of the decision in the so-called. Uncontested matters.

In this paper we explain in detail, what are executive document, which decision can be classified into the category of potential European executive title, and then which are preconditions for the European executive title existence.